

Beşeri Sermayenin Etkinliği Açısından Turizm Ön Lisans Eğitiminde Uygulamalı Mesleki Eğitimin Önemi¹

Dr. Öğr. Üyesi İsmail GÜMÜŞ
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Adapazarı Meslek Yüksekokulu
igumus@sakarya.edu.tr

Doç. Dr. Cemil ÖRGEV
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Adapazarı Meslek Yüksekokulu
corgev@sakarya.edu.tr

Özet

Türkiye'deki turizm ön lisans eğitiminin temel işlevlerinden birisi de iş dünyasının ihtiyacı olan bilgi ve beceriye sahip nitelikli ara eleman yetiştirmektedir. Bunun için bu okullarda okuyan öğrencilere nitelik kazandırılarak oluşacak becerikli insan gücünün varlığı ülkenin en önemli kaynağını teşkil edecektir. Ancak bunun için istenilen niteliklere sahip iyi eğitilmiş ve beceri kazandırılmış insan kaynaklarının oluşturulması gerekir. Bu durumda Turizm Meslek Yüksekokullarında ve ön lisans eğitimi veren diğer birimlerde okuyan öğrenci kaynaklarının etkin ve verimli kılınabilmesi için okul eğitimi yanında işyeri düzeyinde mesleki açıdan uygulamalı eğitime de ağırlık verilmesiyle mümkündür. Bu doğrultuda uygulamalı mesleki eğitime verilen destek sayesinde bu kaynakların niteliksel kazanımları nedeniyle iş dünyasının kaliteli ara insan gücü karşılanmış dolayısıyla ekonomiye de önemli destek sağlanmış olacaktır. Bu çalışma ile sektörün geleceğini ilgilendiren 3+1 uygulamasının ön lisans turizm öğrencileri ve işverenler açısından verimliliğinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda turizm ön lisans eğitimi alan öğrencilere okulda mesleğin temel bilgilerini kazandırmak ve bir kısım mesleki bilgi ve becerileri de iş ortamında uygulama yaptırarak işi öğretmektir. Bu konuda Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi bünyesindeki tüm meslek yüksekokullarında olduğu gibi turizm meslek yüksekokulu ve turizm bölümlerinde üç dönem okul eğitimi yanında bir dönem iş yeri eğitim uygulaması (3+1) ile bu insan kaynaklarına niteliksel özellik kazandırılmaktadır. Bu 3+1 iş yeri eğitim uygulaması sayesinde eğitilmiş insan kaynaklarının atıl kalması önlenip iş dünyasına kazandırılmaktadır. Bu nedenle turizm mesleği açısından ön lisans eğitimi alan bu insan kaynaklarının beşeri sermaye ile olan ilişkisi üzerinde durulmuştur. Bu doğrultuda beşeri sermayenin etkin kılınabilmesi için uygulama ağırlıklı iş yeri eğitimi almış ve beceri kazandırılmış insan kaynaklarının varlığıyla mümkündür. Bu beşeri kaynaklara bilgi ve beceri kazandırılmasında önemli bir role sahip olan mesleki eğitimin ekonomik gelişmelere de katkısı son derece önem arz etmektedir. Bu kapsamda, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi bünyesindeki ön lisans turizmüne uygulanan 3+1 modeliyle öğrencilerin bilgi ve beceri kazanımlarına ve davranışlarına yönelik 80 öğrenciye anket uygulaması yapılmıştır. Ayrıca 30 iş yeri sahipleriyle yüz yüze görüşülerek anket yöntemiyle alternatif bir uygulama olan 3+1 modelinin beşeri kaynaklara olumlu etkisi üzerine bir çalışma olup,

¹ Bu makale 23-25 Kasım 2017 tarihlerinde Kastamonu'da düzenlenen "1.Uluslararası Sürdürülebilir Turizm Kongresi"nde sunulan ve bildiriler kitabında yer alan bildirinin geliştirilmiş halidir.

bu pratik uygulamanın öğrencilere niteliksel açıdan önemli bilgi ve beceriler kazandırdığı konusu ön lisans turizm öğrencileri ve turizm işletmeleri tarafından büyük ölçüde desteklendiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beşeri Sermaye, Mesleki Eğitim, Uygulamalı Mesleki Eğitim, 3+1 İşyeri Uygulaması.

The Importance of Applied Vocational Education in Tourism Associate Degree Education in Terms of Human Capital Effectiveness

Abstract

One of the main functions of the vocational education in tourism field in Turkey is to raise the intermediate staff that contain the knowledge and skills which the business world requires. Therefore, the existence of the skillful labor force, which will be created by giving quality to the students who study at these schools, will be the most important resource of the country. However, human resource with the required skills and education needs to be created first. This will be possible by enabling applied professional education in addition to the theoretical education, which is being held at Tourism Vocational Schools and other entities that give vocational education, in order to make the student resources more effective and efficient. In this direction, with the support that will be given to applied professional education, since these resources will gain more qualifications, it will be possible to meet business world's quality intermediate staff need. With this study, it is aimed to determine the efficiency of the 3 + 1 application which deals with the future of the industry in terms of pre-license tourism students and employers. In this direction, it is aimed to give basic knowledge of the profession to the students who are studying tourism in associate's degree level and to teach the business by applying some professional knowledge and skills in business environment. In this respect, as in all vocational schools of Sakarya Applied Sciences University, as well as school education in tourism vocational college and tourism departments, qualitative characteristics are given to these human resources with a one term workplace education application (3+1). As a result of the 3+1 workplace training application, educated human resources are prevented from being idle and brought to the business world. For this reason, the relationship between these human resources and human capital is emphasized. In this direction, application is possible with the presence of skilled workplace-trained and skilled human resources so that human capital can be effective. The contribution of vocational education to economic development, which has an important role in gaining knowledge and skills in these human resources, is of utmost importance. In this context, questionnaires were applied to 80 students towards their knowledge and skill acquisition and behaviors with 3 + 1 model which is being applied at tourism associate's degree level within Sakarya Applied Sciences University. Moreover, face to face surveys were applied to 30 business owners in order to see the effects of 3+1 application, which is an alternative application, on human capital. As a result, it was concluded that this practical application enables vocational school and tourism students to gain more knowledge and skills in a qualitative way, which was also supported by the tourism students and businesses.

Keywords: Human Capital, Vocational Education, Applied Vocational Education, 3+1 Workplace Practice.

Giriş

Ülkelerin her alanda kalkınması ve gelişmesi, mesleki açıdan iyi eğitilmiş, nitelikli ve kaliteli insan kaynaklarının oluşumu ile mümkündür. Bunun için de beşeri kaynaklara niteliksel bir özellik kazandırılmasında en etkin yol mesleki eğitime gerekli desteğin verilmesiyle olmaktadır. Zaten iş dünyasının eleman ihtiyacının karşılanması için mesleki yeterliğe haiz uygulama becerili bireylerin yetiştirilmesi bir zarurettir. Çünkü ülke ekonomisinin geliştirilmesi ve küresel ortamdaki diğer ülkelerle rekabet edilebilmesi ancak nitelikli insan gücünün varlığıyla mümkündür. Bu nedenle gerek duyulan her türlü mesleki eğitime öncelikle önem verilmesiyle insana kazandırılacak katma değer beşeri kaynakları önemli ölçüde etkinleştirip verimli hale getirecektir. Böylece eğitim ve beşeri sermaye arasındaki ilişkinin etkinleştirilmesi ile bilgi ve beceri donanımlı insanların artması sağlanarak ekonomik gelişmeye önemli katkı verilmiş olacaktır.

Türkiye’de ön lisans düzeyinde mesleki eğitimle ilgili olarak teorik eğitim yanında uygulamalı mesleki eğitim çalışmaları kısmen yapılmaktadır. Uygulamalı mesleki eğitim, iş dünyasında ihtiyaç duyulan meslekler için nitelikli meslek elemanı yetiştirilmesinde gerekli bilgi ve becerilerin bireylere pratik olarak kazandırılması olayıdır. Bu olayı ön lisans düzeyinde ifa eden meslek yüksekokullarıdır. Türkiye’de yaygın şekilde ön lisansa dayalı mesleki eğitim faaliyetini meslek yüksekokulları yürütmektedir. Bu durumda meslek yüksekokulları ülke ekonomisine katkıda bulunacak nitelikli ara eleman ihtiyacının karşılanmasına öncülük etme durumdadır.

Meslek yüksekokulları, 1981 yılında 2547 sayılı yükseköğretim kanunu ile belirli mesleklere yönelik ara insan gücü yetiştirmeyi amaçlayan dört yarıyillik eğitim ve öğretim sürdüren bir yükseköğretim kurumları olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 1981). Ancak daha sonra kanunda belirtilen “ara insan gücü” kaldırılarak yerine “nitelikli insan gücü” ifadesi getirilmiştir. Bu doğrultuda meslek yüksekokulları, belirli mesleklere yönelik nitelikli insan gücü yetiştirmeyi amaçlayan, yılda iki veya üç dönem olmak üzere iki yıllık eğitim-öğretim sürdüren, ön lisans derecesi veren yükseköğretim kurumları olarak yeniden tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 2011).

Kanundan da anlaşılacağı gibi meslek yüksekokullarının temel hedefi, iş dünyasının ihtiyacını karşılayacak yeterlikte ve kalitede insan gücünü yetiştirmektir. Ekonomik gelişmeler ve teknolojik yenilikler nedeniyle iş dünyasında nitelikli meslek elemanına ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Bu ihtiyacı karşılamak üzere meslek yüksekokulları açılmış ve açılmaya da devam etmektedir. Fakat bu okullarda istenilen seviyede ve mesleki nitelikte eleman yetişmemektedir. Çünkü meslek yüksekokulları mesleki eğitim sürecinde uygulamadan uzak meslek elemanı mezun etmektedirler. Aynı durum ön lisans turizm eğitimi alan öğrenciler içinde aynı olmaktadır. İş dünyası ise uygulama becerisine sahip deneyimli meslek elemanlarını tercih etmektedir. Bu durum meslek elemanı yetiştiren meslek yüksekokulları ile istihdam için meslek elemanı arayan iş dünyası arasında bir uyumun olmadığını göstermektedir. Bu uyumsuzluğun giderilmesi için iş dünyasının taleplerine göre nitelikli meslek elemanı yetiştirilmesi yoluna gidilmelidir (İçli, 2001: 67-69).

Meslek yüksekokulu öğrencileri pratik eğitim yaparak beceri kazanmaları konusunda 13.02.2011 tarih ve 6111 sayılı Kanunun 61’inci maddesiyle 3308 sayılı Meslekî Eğitim kanunu kapsamına alınmışlardır. Böylece mesleki ve teknik eğitim veren yükseköğretim kurumları öğrencilerinin de 3308 sayılı kanunu kapsamında işletmelerde uygulamalı mesleki eğitim yapabilmelerine imkân sağlamıştır. Bu kanunla öğrencilere beceri kazandıracak uygulamalı eğitim yaptırılması artık bir zorunluluk halini almıştır. Bu nedenle meslek yüksekokullarında verilen eğitimin mesleki açıdan iş dünyasının taleplerine göre yenilenmesi ile birlikte “iş yeri eğitime” de ağırlık verilmesini gerekli kılmaktadır. Hâlbuki günümüz meslek yüksekokulları daha ziyade öğrenci sayısını arttırmaya

ağırlık verdikleri bilinmektedir. Gerçekten bu artışlar nicelik olarak önemli sonuçlar vermiş ancak nitelik olarak vermemiş bulunmaktadır. Dolayısıyla bu durum önemli derecede beşeri kaynakların israfına neden olurken, nitelikli eleman yetersizliği nedeniyle işletmelerin üretkenlik açısından verim kayıplarına da neden olmaktadır (Gümüş, 2016: 305).

Bu durumun son bulması için okul eğitimine ek olarak bilgi ve beceriyi kazandıracak iş yerinde ya da benzeri bir yerde uygulamalı mesleki eğitim yapılmalıdır Alternatif bir çözüm olarak Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi meslek yüksekokullarında üç dönem okulda son dönem işyerinde olmak üzere 3+1 bir eğitim modeli turizm programı dâhil tüm programlarda uygulanmaktadır (SAÜ MYO İşyeri Uygulaması Yönergesi, 2011).

Çalışmada vurgulanmak istenen nitelikli meslek elemanlarının uygulama esaslı olarak etkili bir mesleki eğitimle yetiştirilmesi olayıdır. Bu çalışmada beşeri sermayeden hareketle iş gücü niteliğinin sadece okul düzeyindeki mesleki eğitimle kalmayıp aktif bir iş ortamında uygulamalı mesleki eğitime ağırlık verilerek beşeri kaynakların etkin ve verimli hale getirilmesi üzerinde durulmuştur. Konuyla ilgili Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi bünyesindeki meslek yüksekokullarının turizm programlarında üç dönem okul bir dönem iş yerinde eğitim uygulaması (3+1 modeli olarak) uygulanıp mesleki eğitim verimli hale getirilmiştir. Çünkü bu model sayesinde okul iş dünyası birlikteliği sağlanırken hem insani kaynaklar daha kaliteli ve verimli bir hal almakta hem de iş dünyasına doğru taşınmaları böylece mümkün olabilmektedir. Ayrıca 3+1 modelinin beşeri kaynaklara olumlu etkisi üzerine turizm iş yeri sahipleri ve ön lisans turizm öğrencilerine yönelik yapılan anket çalışması ile bu pratik uygulamanın öğrencilere önemli derecede bilgi ve beceri kattığı gibi işverenlere de eleman temininde önemli fırsat sağladığından dolayı desteklediği görülmüştür.

Beşeri Sermaye ve Mesleki Eğitim

Beşeri sermaye, üretime katılan işgücünün sahip olduğu bilgi ve becerilerin toplamı olarak ifade edilmektedir. Diğer bir ifadeyle üretim sürecine katılan bireylerin sahip olduğu ve insanın niteliğini vurgulayan bilgi, beceri ve tecrübe gibi pozitif değerlerin bütünü olarak belirtilmektedir (Atik, 2006: 10).

Aslında beşeri sermaye bireyin üretken olarak ortaya koyabileceği bütün nitelikleri kazanmasına yönelik olarak eğitim faaliyetlerine yapılan katkıdır (Eser ve Gökmen, 2009: 45-46).

Bu doğrultuda bireylerin mesleki eğitim yoluyla edindikleri ve öğrendikleri bilgi ve becerilerle yeteneklerini ve kabiliyetlerini geliştirmiş olmaları olayıdır. Zaten beşeri sermayenin özünde, marifetleri ve yetenekleri geliştirilmiş kaliteli bireyler kastedilmektedir. Kaliteli bireyler ise bilgi ve beceri açısından yeterli düzeyde emek gücüne haiz olanlardır. Bu açıdan beşeri sermayenin etkin ve verimli hale getirilebilmesi için eğitim seviyesinin yüksek tutulması gerekir. Bu durumda ülke genelinde genel eğitimin yaygınlaştırılması ile birlikte mesleki eğitime de aynı şekilde ağırlık verilmesi gerekir. Bu eylem aynı zamanda ekonomik ve sosyal yapıda değişim ve gelişimi de hızlandırarak iş verimine olumlu katkı verecektir. Bu bağlamda beşeri sermayenin etkin hale getirilebilmesi için mesleki eğitim için meslek yüksekokullarında okuyan öğrencilere mezuniyet öncesi teorik ağırlıklı eğitim yanında ilave olarak iş başında uygulamalı eğitim yaptırılarak niteliksel özellik kazandırılmalıdır. Ne var ki gelişmekte olan ülkelerde bu faaliyet istenilen düzeyde değildir. Bu ülkelerin en büyük sıkıntısı sermaye yetersizliğinden ziyade kaynakları verimli kullanacak mesleki açıdan yetişmiş insan gücünün yeterli düzeyde olmamasıdır (Aydın ve Oğuz, 2007).

Hâlbuki ekonomik kalkınmanın sürekliliği için, beşeri sermaye olarak bireyin bilgi ile donatılması, yani eğitilmesi gereklidir. Bu haliyle eğitim beşeri sermayenin oluşumunda birinci derecede rol oynayan ve ihmal edilmemesi gereken çok önemli bir faktördür (Üzümcü ve Bayraktar, 2004: 80). Bu durumda beşeri sermayenin kaliteli kılınmasında rol oynayan en önemli unsurun eğitim olduğu anlaşılmaktadır.

Bu doğrultuda ülke genelinde eğitim düzeyinin yükseltilmesiyle birlikte mesleki eğitim almış donanımlı meslek elemanlarının sayılarının da artması sağlanırken deneyim ve donanım sahibi bu elemanların iş dünyasında iş görmeleri halinde doğrudan ya da dolaylı olarak kalkınma ve gelişme sürecine olumlu etkileri kaçınılmazdır. Bu gerçeğe göre sadece teorik açıdan mesleki eğitimin yanında ilave olarak bireylere iş ortamında uygulamalı eğitimde verilmelidir. Böylece daha deneyimli ve donanımlı meslek elemanları, kalkınma çabası içinde olan iş dünyasına çok önemli bir kaynak olarak kazandırılmaları sağlanmış olacaktır. Aslında bu süreçte mesleki eğitim işgücünün nitelikli hale getirilmesinde rol oynayan en önemli unsurlardan birisidir. Bu açıdan mesleki eğitim beşeri sermayenin oluşumunda da rol oynayan önemli bir etkidir. Bu nedenle bu sermaye türü ekonomik kalkınma için olmazsa olmaz özelliğe sahip bir sosyal kaynaktır. Ne var ki gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunlarından biri de mevcut insan kaynaklarının değerlendirilmesinde iyi bir eğitim uygulamasının yetersizliği söz konusu olmaktadır. Bu nedenle gelişmekte olan ülkelerde nitelikten yoksun eğitilmiş insanların çok olması nitelikli eleman kıtlığını ya da beşeri sermaye yetersizliğini ortaya koymaktadır. Beşeri sermayenin etkinleştirilememesi durumunda nitelikli eleman yetersizliği gündeme gelmektedir. Böyle olunca da iş dünyasında nitelikli eleman eksikliği nedeniyle istenilen verimlilik sağlanamadığı gibi yeni ve ileri teknolojilerin de kullanılmasında sıkıntı çekilmektedir (Gürak, 2006: 5).

Bu sıkıntının giderilmesi için meslek yüksekokulunda okuyan turizm öğrencilerine okul eğitimi yanında yeterli düzeyde iş yeri uygulamalı eğitim verilmesi halinde bu büyük kitle nitelikli ara eleman olma özelliğini elde edecektir. Bu durum hem işletmeler, hem de öğrenciler için önemli bir kazanımdır. Çünkü bu öğrencilere meslekleri doğrultusunda iş ortamında uygulamalı eğitim tatbikatının yaptırılmasıyla gerekli pratik bilgi ve beceri kazanımı sağlanmaktadır. Böylece bu elemanlar, eğitim aldığı işyerinde istihdam edilmeleri ya da benzer bir başka iş yerinde iş bulmaları kolaylaşmaktadır. Ayrıca bu meslek elemanlarının çalışma hayatına verimli katkıları ekonomik açıdan da çok önemli bir kazanım olmaktadır.

Eğitim ve Beşeri Sermaye Etkileşimi

Mal ve hizmet üretimi için gerekli sermaye için, akla daima para ya da parayı ifade eden araç ve gereç gibi fiziki değerler gelmektedir. Aslında bu sermayenin yanında diğer önemli bir kaynak ise, eğitim sayesinde yetiştirilip beceri kazandırılmış nitelik sahibi beşeri kaynaklardır. Bu kaynaklar üretim sürecinde verimliliği artırmakla kalmayıp, yeni ve ileri teknolojik araçları da etkin kullanarak üretkenliğe de önemli katkı sağlamaktadırlar. Dolayısıyla iş dünyasına katılan nitelikli bireylerin sahip olduğu bilgi, beceri ve tecrübe gibi pozitif değerler, beşeri sermaye olarak ifade edilmektedir (Karagul, 2003).

Ekonomik ve teknolojik yeniliklerin sürekli yaşandığı günümüzde, bireylerin de bu yeniliklere ayak uydurabilmeleri için eğitime ağırlık verilerek bilgi ve beceri sahibi olmaları sağlanmalıdır. Bu doğrultuda bireylerin niteliklerinin geliştirilmesi hem iş dünyasının gelişmesi hem de ülkenin kalkınmasına olanak sağlayacaktır. Çünkü mesleki eğitim beşeri sermayenin oluşumunda rol oynayan önemli bir etkidir. Söz konusu kalkınmanın sağlanması ise beşeri sermaye ile olmaktadır. Beşeri sermayenin etkin ve verimli olması için eğitim seviyesinin yüksek olmasına bağlıdır. Bu

durumda eğitimin yaygınlaştırılması ile birlikte mesleki eğitime de aynı şekilde ağırlık verilmesi gerekmektedir. Çünkü bireye sağlanan bilgi ve becerilerin en önemli desteklerinden biri de mesleki eğitimidir (Atik, 2006: 11).

Bu doğrultuda bireylerin yeteneklerini geliştirerek, bilgi ve beceri edinmelerini sağlayan bu eğitim süreci aynı zamanda ekonomik kalkınma ile de yakından ilişkilidir. Çünkü kalkınma ve gelişmenin sağlanabilmesi için gerekli olan insan gücünün yetiştirilmesi, geliştirmesi ve üretir hale getirilebilmesi böylece sağlanmış olacaktır (Arabacı, 2011: 100).

Giderek nüfus artışı ile birlikte çeşitlenen mal ve hizmet ürünleri, yoğunlaşan rekabet ortamı nedeniyle işletmelerin gelişmesi ve büyümesi yetişmiş nitelikli insan gücüne bağlıdır. Bu yüzden işletmeler, sürdürülebilir bir kalkınma ve rekabet yapabilmelerinin temel şartlarından biri nitelikli meslek elemanlarına sahip olmalarıdır. Çünkü iş verimliliğini ve iş başarısını arttırmak için eldeki kaynakları daha etkin ve kazançlı hale getirmek bu tür eğitilmiş insanlarla mümkün olmaktadır.

Turizmde 3+1 Uygulamalı Eğitim

Turizm sektörünün geliştirilmesi ve ülke ekonomisine katkısının artırılması için gerekli olan kalifiye elemanlarının yetiştirilmesi gerekir. Çünkü turizm sektörü emek ağırlıklı olarak insanlar tarafından sunulan hizmetlerden oluşmaktadır. Sektörde daha kaliteli ve daha verimli hizmet verilebilmesi ve müşteri memnuniyetinin sağlanabilmesi için nitelik sahibi olan ve kaliteli hizmet sunabilen elemanların varlığıyla mümkündür. Bu nedenle turizm ön lisans eğitimi alan öğrencilere ilaveten yeterli düzeyde uygulamalı bir eğitimin de yapılması ile sektöre daha nitelikli, motivasyonu yüksek, becerikli elemanların kazandırılması gerekmektedir (Ural ve Pelit, 2002:75).

Bu nedenle ön lisans turizm öğrencilerine okul düzeyinde teorik dersler verildikten sonra aynı süreç içerisinde bir dönem işletmelerde iş başında mesleki uygulama yaptırılarak kabiliyetlerinin geliştirilmesi yanında gerekli bilgi ve beceri ile birlikte iş görme alışkanlığı da kazandırılarak hayata hazırlamaları sağlanmalıdır. Çünkü günümüz işletmelerinin gelişmesinde ve büyümesinde bilgi ve beceri sahibi, nitelikli elemanların iş görmelerinin önemi büyüktür. Ancak istenilen nitelikte meslek elemanının yetiştirilmesinde iyi bir okul eğitimi yanında pratik esaslı işyeri veya benzeri bir eğitimin verilmesi gerekmektedir. Her ne kadar meslek yüksekokullarının turizm programlarında okuyan öğrenciler staj ve benzeri uygulamalarla bu eksikliği gidermeye çalışsalar da mesleki yeterliliklerinin zayıf kaldığı görülmektedir. Çünkü bu kısa süreli staj uygulamalarında öğrenciler mesleki olayları anlama ve kavramada yetersiz kaldıkları görülmektedir.

Bu yetersizliğin 2011 yılında 6111 sayılı Torba Kanununun 24,61 ve 64. maddeleri ile 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununun 3. ve 25. maddelerinde yapılan değişikliklerle, mesleki ve teknik eğitim yapan yükseköğretim kurumları 3308 sayılı Kanunun kapsamı içine alarak giderilmiştir. Böylece "Mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları öğrencilerinin beceri eğitimlerini işletmelerde, teorik eğitimlerini ise mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında veya işletme ve kurumlarca tesis edilen eğitim birimlerinde yaptıkları eğitim uygulamalarıdır" (Resmi Gazete, 2011) şeklinde tanımlanmıştır. Artık bu kanun gereği meslek yüksekokulları nitelikli meslek eleman yetiştirme konusunda iş dünyasının taleplerini dikkate alarak öğrencilere beceri kazandıracak uygulamalı mesleki eğitimi yaptırmak zorundadırlar. Bu durum ön lisans turizm eğitimi için de geçerli olmaktadır. Hele de emek ağırlıklı bu sektör için becerikli ve deneyimli elemanlar çok daha önemlidir. Çünkü turizm sektörü ihtiyaç duyduğu mesleki formasyonda eğitim almış nitelikli meslek elemanlarını çalıştırmak istemektedir.

Bu açıdan Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi bünyesinde ön lisans turizm eğitimi veren okullarda 3+1 modeli uygulanmaktadır. Bu modelde öğrenciler üç yarıyıl meslek yüksekokulunda eğitim gördükten sonra, 4. yarıyıl pratik esaslı meslek eğitim için iş yerlerinde iş başı yaparak eğitime tabi tutulmaktadır. Öğrenciler mesleki ilgi ve kabiliyetlerini bir dönem olarak belirlenen 16 hafta süreyle alanları ile ilgili iş yerlerinde yüz yüze pratik yaparak tamamlamaktadırlar. Bu süreç içinde okul hocalarının kontrolü ve iş yeri yetkililerinin gözetimi altında uygulamalı eğitim işlemi tamamlanmaktadır. Bu uygulamayla turizm hizmetlerini karşılayacak nitelikli ara eleman yetiştirilmesi sağlanırken ön lisans düzeyindeki turizm eğitimi turizm sektöründe yer alan işletmelerin verimliliğini arttırmak için okul eğitimini 3+1 modeliyle destekleyerek sektöre ve ülkeye önemli katkılar sağlanmaktadır.

Yöntem

Turizm sektöründe verimliliğin sağlanması ve turizm hizmetlerinin etkin sunumu için vasıflı ara insan gücünün varlığı ile mümkündür. Çünkü emek ağırlık bu hizmetlerin yapılmasında yetişmiş nitelikli insan unsurunun olması gerekir. Bu doğrultuda ön lisans düzeyindeki turizm eğitimi veren meslek yüksekokulları turizm sektöründe yer alan işletmelerin eleman gereksinimlerini karşılamaya çalışmaktadırlar. Ancak bu elemanların yetiştirilmesinde sadece okul düzeyindeki eğitim yeterli olmamaktadır. Çünkü okullarda beceri ve yetenek geliştirici bir pratik yapma sisteminin olmaması nitelikli eleman yetişmesini yetersiz kılmaktadır. Hâlbuki bu sektördeki hizmet faaliyetlerinde emek gücünün sayısal olarak çokluğu değil vasıflı olması önemlidir. Bu nedenle teorik olarak ön lisans turizm eğitimine ilaveten öğrencilere iş ortamında 3+1 modeli ile tatbikat yaptırılarak nitelikli hale getirilmeleri sağlanmaktadır.

Bu doğrultuda araştırmada veri toplama amacıyla Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi bünyesindeki meslek yüksekokullarının turizm programlarında okuyan öğrencilere okul eğitimine ilaveten 3+1 modeli ile verilen uygulamalı eğitime katılan 80 öğrenciye anket uygulaması yapılmıştır. Ayrıca bu öğrencilere iş yerlerinde 3+1 modeli doğrultusunda uygulama yaptıran işverenlere bu mesleki eğitim faaliyetinin olası etkileri ile ilgili olarak anket soruları yöneltilmiştir. Bu anket uygulamasında Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi bünyesinde 3+1 uygulaması yapan meslek yüksekokulu turizm öğrencileri ile turizm sektöründe faaliyet gösteren işverenleri içeren iki kesim esas alınmıştır. Ana kütleyi oluşturan 80 öğrenci ve aynı paralelde 30 iş yeri yetkililerine 3+1 modeli ile ilgili iki ayrı anket uygulanmıştır. Öğrencilere yönelik anketin ilk bölümü öğrencilerin demografik özelliklerinin belirlenmesi ikinci bölüm ise 3+1 modelinin uygulanmasıyla ilgili 15 anket sorusuna yer verilmiştir. İşverenlere yönelik anketin ilk bölümü işletmenin yapısı ile ilgili olup, diğer bölüm ise 3+1 modelinin uygulanmasıyla ilgili 15 anket sorusundan oluşmuştur. Anket verilerinin analizinde SPSS 16.0 kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar frekans analizi yöntemi kullanılarak tablolar halinde değerlendirilmiştir. 3+1 eğitim modelini yaşayan öğrencilerin bu mesleki uygulamaya ilişkin görüş ve tutumları doğrultusunda oluşturulan ölçeğin güvenilirliği Cronbach alfa değeri ile tespit edilmiştir. Ölçek güvenilirliğinin 0.93 düzeyinde olduğunu dolayısıyla bulunan bu oran ölçeğin çok iyi seviyede güvenilir olduğunu ortaya koymuş bulunmaktadır.

Aynı şekilde 30 turizm işletmecisine de 3+1 mesleki uygulamaya ilişkin görüş ve tutumları için yapılan anketlerin değerlendirilmesinde de aynı program kullanılmıştır. 3+1 eğitim modelinin uygulamasında turizm işletmecilerinin uygulamaya yönelik tutumları için oluşturulan ölçeğin güvenilirliği Cronbach's alpha değeri ile tespit edilerek güvenilirliğin 0.93 düzeyinde olduğunu

belirlenmiştir. Dolayısıyla bulunan bu oran ölçeğin çok iyi seviyede güvenilir olduğunu bu uygulamayla da ortaya çıkmış bulunmaktadır

Bulgular

Türkiye’de çeşitli meslekleri içeren meslek yüksekokulları iş dünyasının ihtiyaçları doğrultusunda meslek elemanı yetiştirmek üzere faaliyetlerini sürdürmektedirler. Zaten meslek yüksekokullarının gayesi iş dünyasının ihtiyaçlarına uygun nitelikte meslek elemanı yetiştirmektir. Bu doğrultuda Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi bünyesindeki tüm meslek yüksekokullarında olduğu gibi turizm programlarında okuyan öğrenciler de üç yarıyıl meslek yüksekokulunda eğitim gördükten sonra, 4. yarıyıl mesleki bilgi ve kabiliyetlerini geliştirmek üzere 16 hafta süreyle iş yerlerinde yüz yüze pratik eğitim almaları sağlanmaktadır. Böylece 3+1 uygulaması ile turizm öğrencilerine niteliksel özellik kazandırılarak bu kaynaklarının atıl kalması önlenip iş dünyasına katılımları sağlanmaktadır.

Tablo 1. Ön Lisans Turizm Öğrencilerinin Demografik Özellikleri ve Diğer Bilgiler

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Bay	38	47,5
Bayan	42	52,5
TOPLAM	80	100
3+1 Uygulayan Meslek Yüksek Okulları		
Kırkpınar Turizm Meslek Yüksek Okulu	30	37,5
Karasu Meslek Yüksek Okulu Turizm Bölümü	50	62,5
TOPLAM	80	100
3+1 Uygulayan Turizm İşletmeleri		
Otel İşletmeleri	67	83,75
Seyahat Acentesi	9	11,25
Yiyecek İçecek İşletmeleri	4	5
TOPLAM	80	100

Konu ile ilgili olarak Tablo 1’de de görüleceği gibi Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi bünyesindeki meslek yüksekokullarının turizm bölümlerinde okuyup 3+1 mesleki eğitime katılan öğrencilerin % 52,5’i kız öğrenciler, % 47,5’i ise erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrencilerin % 37,5’i Kırkpınar Turizm Meslek Yüksek Okulunda, % 62,5’i ise Karasu Meslek Yüksek Okulu Turizm Bölümünde okumaktadır. 3+1 uygulayan işletmelerin % 83,75’ni, yani yaklaşık % 84’nü otel işletmeleri olduğu görülmektedir. % 11,25 oranında öğrenci ise Seyahat Acentalarında 3+1 yapmış durumdadır. Bu durum öğrencilerin tamamına yakını turizmle ilgili otel işletmelerinde mesleki uygulama yaptığını ortaya koymuş bulunmaktadır.

Tablo 2. Ön Lisans Turizm Öğrencilerine 3+1 Uygulamasına İlişkin Sorular

Önem Sırası	Ön Lisans Turizm Öğrencilerine 3+1 Uygulamasına İlişkin Sorulan Anket Soruları	Öğrenci Sayısı	%
1	3+1 iş yeri eğitim uygulaması öğrencilerin işi kavrama ve yapma becerilerine önemli katkı sağlamıştır.	52	65
2	3+1 iş yeri eğitim uygulaması sonunda öğrencilerin kendilerine olan güvenleri artmıştır.	51	63,75
3	İş dünyası 3+1 eğitimi gören ön lisans turizm mezunlarını istihdamda öncelikle tercih etmektedir.	46	57,50
4	3+1 uygulaması mesleki birikim ve beceri açısından bir dönem (16 hafta) olarak uygulanması yeterlidir	45	56,2
5	Turizm ön lisans öğrencilerinin iş yeri uygulamasıyla işe girme ya da iş bulma imkânları artmıştır.	46	55
6	3+1 modelini tatbik eden iş yerlerinde uygulama yapan öğrencilerin deneyim ve tecrübeleri artmıştır.	43	53,75
7	3+1 uygulaması, okulda alınan teorik bilgilerin işbaşında uygulama yapılmasına imkân vermektedir	42	52,25
8	Ön lisans turizm eğitimini okulda alan öğrenci alanında uygulama yapması mesleğin öğrenilmesi için gereklidir.	40	50
9	İş yeri eğitim uygulaması turizm sektörünü tanımak açısından yararlı olmuştur.	38	47,50
10	Turizm işletmelerinde yetkili personelin öğrencilere bilgi ve beceri kazandırmada gayretleri olmuştur.	36	45
11	İş yeri eğitim uygulaması okulda alınan eğitim uygulamasına uygun olarak yapılmaktadır.	35	43,7
12	İş yeri eğitim uygulamasından sonra mesleğin yapılabilir zevkli bir meslek olduğu anlaşılmıştır.	32	40
13	İş yeri uygulaması sırasında öğrencilere ücret ödemede herhangi bir sıkıntı olmamıştır.	30	37,50
14	Turizm sektörü için nitelikli ara eleman yetiştirilmesinde üniversite iş dünyası iş birliği iyi olmuştur.	30	37,50
15	Turizm meslek liselerindeki iş yeri eğitim uygulamasıyla 3+1 iş yeri eğitim uygulaması aynıdır.	28	35

Tablo 2’de görüleceği üzere; Ön lisans turizm öğrencilerinden 3+1 iş yeri uygulamasına katılan öğrenci kitlesinin % 65’inin iş yeri eğitim uygulamasıyla işi daha iyi kavrayıp anladıklarını ve bu doğrultuda becerilerinin de arttığı yönünde beyanları olmuştur. Bu durum karşısında öğrencilerin yaklaşık % 64’ünün kendilerine olan güvenlerinin arttığı şeklinde kendilerini ifade etmişlerdir.3+1 eğitim uygulamasına katılan öğrenci topluluğunun % 57,5’i iş dünyası tarafından kendilerinin istihdam edilmede öncelikle tercih edildiği yönünde olmuştur. Bu uygulamanın mesleki birikim ve beceri açısından bir dönem, (16 hafta olarak) uygulanmasının yeterli olduğunu belirten öğrenci kitlesi % 56,25 civarındadır. Bu doğrultuda turizm öğrencilerinin okul eğitimi yanında iş yeri eğitimi uygulamasıyla işe girme ya da iş bulma imkânlarının arttığını belirten öğrenci kitlesi ise % 55 civarında olmuştur.

Okulda alınan teorik bilgilerin iş başında uygulamasına imkân veren 3+1 uygulaması öğrencilere mesleğin detaylı öğrenilmesini sağlarken deneyim ve tecrübelerinin artmasına da olanak sağlamış olduğunu belirten öğrenci kitlesi % 50 ile % 53,75 arasında gerçekleşmiştir. Bu iş yeri 3+1 eğitim modeli sayesinde turizm öğrencileri turizm sektörünü yakından tanıma fırsatını bulduklarını belirtenlerin oranı % 47,5 civarında olmuştur. Ayrıca 3+1 eğitimine katılan öğrencilerin %40'ının bu işi meslek olarak zevkle yapabileceğini beyan etmiştir.

Tablo 3. Turizm İşletmeleri Yetkililerine 3+1 Modeli İle İlgili Sorular

Önem Sırası	Turizm İşletmeleri Yetkililerine 3+1 Modeli İle İlgili Sorular	Öğrenci Sayısı	%
1	3+1 iş yeri uygulaması öğrencilerin iş kavrama ve yapma becerilerine önemli katkı sağlamıştır.	56	70
2	Turizm öğrencileri okul eğitimi yanında iş yeri uygulaması yapmaları mesleğin öğrenilmesi için gereklidir.	55	68,75
3	3+1 modelini tatbik eden iş yerlerinde uygulama yapan öğrencilerin deneyim ve tecrübeleri artmıştır.	52	65
4	3+1 uygulaması, okulda alınan teorik bilgilerin işbaşında uygulama yapılmasına imkân vermektedir.	50	62,50
5	İş yerlerinde uygulama yaptıran personelin öğrencilere bilgi ve beceri kazandırmada gayretleri olmuştur.	51	63,75
6	Nitelikli insan yetiştirilip çalışma verimliliğinin artmasında 3+1 uygulaması başarılı olmuştur.	50	62,50
7	Turizm meslek liselerindeki iş yeri eğitim uygulamasıyla 3+1 iş yeri eğitim uygulaması aynı sayılır.	50	62,50
8	Turizm sektörü için nitelikli ara eleman yetiştirilmesinde üniversite iş dünyası iş birliği iyi olmuştur.	48	60
9	İş dünyası, 3+1 eğitimi alan ön lisans turizm mezunlarını istihdamda öncelikle tercih etmektedir.	46	57,50
10	Turizm ön lisans öğrencilerinin iş yeri uygulamasıyla işe girme ya da iş bulma imkânları artmıştır.	45	56,25
11	3+1 uygulaması mesleki birikim ve beceri açısından 16 hafta olarak uygulanması yeterlidir.	40	50
12	Turizm işletmelerinde 3+1 iş yeri eğitim uygulaması tavsiye edilir nitelikte iyi bir uygulamadır.	36	45
13	İş yeri uygulamasıyla öğrenci iş dünyasını, iş dünyası yetkilileri de öğrenciyi tanıma fırsatını bulur.	32	40
14	Müfredatların hazırlanmasında iş dünyasının istek ve önerileri dikkate alınmıştır.	32	40
15	Meslek yüksekokulu yetkilileri 3+1 konusu ile ilgili yeterli bilgilendirme yapmışlardır.	30	37,50

Tablo 3’de görüleceği üzere, turizm işletmeleri yetkililerine 3+1 modeli ile ilgili olarak “öğrencilerin iş başında iş kavrama ve yapma becerilerinin önemli derecede arttığı” doğrultusundaki soruya olumlu cevap verenlerin oranı % 70 civarında olmuştur. 3+1 iş yeri eğitim uygulaması hem mesleğin öğrenilmesi hem de deneyim ve tecrübenin artmasında önemli rol oynadığını belirten iş yeri yetkili kitlesinin oranı % 65- 68,75 arasında gerçekleşmiştir. 3+1 iş yeri

eğitim uygulaması öğrencilere teorik bilgilerini uygulamaya dökmelerine fırsat verirken kaliteli eleman yetişmesine imkân verdiğini belirten işveren kitlesinin oranı ise % 63.75 civarında olmuştur.

Turizm sektörü için nitelikli ara eleman yetiştirilmesinde üniversite iş dünyası iş birliğinin iyi olduğu yönünde görüş belirten işverenlerin oranı ise % 60 civarındadır. 3+1 eğitim alan turizm mezunlarını istihdam etmede öncelikle tercih ettiklerini belirten işverenlerin oranı ise % 57,5'dir. Bu iş yeri eğitim uygulaması öğrencilerin işe girme ya da iş bulma imkânlarını arttırdığını belirten işverenlerin oranı ise % 56.25 olmuştur. Ayrıca 3+1 iş yeri uygulama modelini 16 hafta olarak yeterli gören işverenlerin tavsiye edilir nitelikte bir model olduğunu, bu uygulama ile öğrencileri tanıma fırsatını bulduklarını belirtenlerin oranı ise % 40-50 arasında gerçekleşmiştir. Bu 3+1 uygulamasının oluşturulmasında okulların müfredatla ilgili olarak iş dünyasının görüş ve önerilerini dikkate almaları işverenlerin % 40 tarafından olumlu bulunmuştur.

Sonuç ve Öneriler

Ülkemizde ön lisans turizm eğitimi veren meslek yüksekokullarında okuyan öğrencilere meslekle ilgili olarak yılın belli dönemlerinde turizm sektörüne gönderilerek kısa süreli staj yaptırılmaktadır. Öğrenciler bu staj uygulaması ile bilgi ve becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadırlar. Ancak sürenin kısa oluşu ve uygulamanın yasal bir statüde olmaması istenilen nitelikteki sonucu vermemiştir. Ancak 13.02.2011 tarih ve 6111 sayılı kanunun 61 inci maddesiyle mesleki ve teknik eğitim veren yükseköğretim kurumları öğrencileri de 3308 sayılı kanun kapsamına alınarak işletmelerde uygulamalı mesleki eğitim yapmalarına imkân sağlanmıştır. Böylece ön lisans turizm öğrencileri de bilgi ve beceri kazanmak için iş yeri uygulaması yapmak zorundadırlar.

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi bu kanun gereği bünyesindeki meslek yüksekokullarında ve turizm programlarında üç dönem okul bir dönem işyeri uygulaması olarak bilinen 3+1 modelini altı yıldır uygulamaktadır. Ancak turizm öğrencilerinin bu uygulamaya katılabilmeleri için 3. yarıyılın sonunda not ortalamalarını 4 üzerinden en az 1,8 olarak tutturma başarısını göstermeleri gerekmektedir. Belirlenen düzeyde başarı gösteren öğrenciler turizm işletmelerine pratik esaslı mesleki eğitime katılmaları sağlanmaktadır. Bu model sayesinde hem okul iş dünyası birlikteliği sağlanmakta hem de insani kaynaklar daha kaliteli olarak iş dünyasına doğru taşınmaktadır. Ayrıca 3+1 modelinin beşeri kaynaklara olumlu etkisi üzerine turizm iş yeri sahiplerinin memnuniyetine, ön lisans turizm öğrencilerinin de pratik bilgi, beceri ve deneyim kazanmalarına fırsat sağlanmaktadır.

3+1 modeli ilgili ankette yer alan ifadelere katılma dereceleri dikkate alınarak yapılan değerlendirmede öğrenciler, mesleki bilgi ve becerilerinin gelişmesinde, deneyimlerinin artmasında, kendilerine olan güvenlerinin yükselmesinde uygulamalı mesleki eğitimin katkısının büyük olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Ayrıca bu model, öğrencilerin güncel uygulamaları iş başında öğrenmelerine, insani ilişkileri geliştirmelerine, işe girme yâda iş bulmalarına, iş dünyasını tanımaları ve iş dünyasınca tanınmaları gibi pek çok konuda önemli katkı verdiği görülmüştür. Zaten 3+1 anket sonuçlarına bakıldığında da bir eğitim öğretim dönemi sürecinde iş yeri uygulamasının öğrencilere olumlu yönde bir gelişme sağladığı gözlemlenmiş bulunmaktadır. Çünkü öğrencilerin büyük çoğunluğu bu 3+1 uygulaması ile ilgili ifadelere olumlu yönde katıldıklarını açıkça ifade etmiş bulunmaktadırlar.

Aynı şekilde üç dönem teorik okul eğitimi bir dönem iş başında uygulamalı eğitimle ilgili ankette yer alan ifadelere katılma derecelerine göre yapılan değerlendirmede turizm iş yeri yetkilileri, öğrencilerin teorik bilgilerini işbaşında uygulama yaparak işi kavrama ve yapma becerilerinin

gelişmesine, mesleğin detaylarının öğrenilmesine, iş yeri personelinin öğrencilere bilgi ve beceri kazandırarak deneyim ve tecrübelerinin artmasına yönelik olarak destek sağladıkları şeklinde olmuştur. Ayrıca bu uygulama öğrencilerin çalışma verimliliğinin yükselmesine, işe girme ya da iş bulma imkânlarının artmasına da yol açmış olduğu beyan edilmiştir. Böylece bu 3+1 uygulaması, öğrencilerin bir dönem turizm işletmelerinde iş yeri personeli ile birlikte çalışmaları olumlu bir iletişim ve etkileşimi ortaya koymuş bulunmaktadır. Oluşan bu etkileşim sayesinde işyerleri eğitilmiş turizm öğrencilerinin iş dünyasınca tanınıyor, biliniyor ve öneriliyor olmaları beşeri sermayenin ekonomiye kazandırılması açısından çok önemli bir kazanım olmaktadır. Ülkemizde meslek elemanı yetiştiren turizm dâhil tüm meslek yükseköğretim kurumlarının yaygın halde olmalarına rağmen, piyasada niteliksiz meslek eleman fazlalığı diğer tarafında ise nitelikli meslek elemanı açığı bulunmaktadır. Bu dengesizliğin giderilmesi için bu okullarda meslek eğitimi alan öğrencilerin nitelikli hale getirilmeleri için 3+1 bir modelinin yasalaştırılarak ülke geneline yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

Öğrenci kitlesi ile işveren kitlesi, 3+1 uygulamasında öğrencilerin iş kavrama ve anlamada önemli bir benzerlik sergilediği anket uygulaması ile görülmüş bulunmaktadır. Ayrıca hem öğrenci grupları hem de işveren yetkilileri öğrencilerin deneyim ve tecrübelerinin artması işe girme ya da iş bulma imkânlarının çoğalması bu 3+1 uygulaması ile paralellik göstermiştir. Dolayısıyla 3+1 iş yeri eğitim uygulaması olayı öğrenci ve işverenler açısından verimli bir model olduğunu ortaya koymuş bulunmaktadır. Bu bağlamda yapılan bu çalışma ile ortaya çıkan öneriler aşağıdaki şekildedir;

- Meslek lisesi mezunu öğrenciler mesleki tercihlerini gelişi güzel yaparak kendilerine uygun mesleği seçmede doğru ve isabetli karar veremedikleri görülmektedir. Bu nedenle meslek seçimi sırasında öğrencilere danışmanlık hizmeti verilerek kısa sürede işe gireceklerine 3+1 modelinin önemi belirtilmelidir.
- Pratik esaslı 3+1 mesleki eğitim modeli okul ve işyeri arasında koordineli ve sıkı bir ilişkiyi gerekli kılmaktadır. Çünkü zaman zaman süreçte aksamalar olabilmektedir. Bunun için okul ve iş yeri arasındaki ilişki ve iletişim sürekli canlı tutularak öğrencilerin takip ve kontrolleri ihmal edilmemelidir.
- Üniversite iş dünyası arasında nitelikli eleman yetiştirilmesi konusunda işbirliği yasal düzeyde yapılmalıdır. Ayrıca bu uygulamalı mesleki eğitime fiilen destek veremeyen iş yerlerinin de maddi katkı sağlayarak destek olmaları yasal bir zemine oturtulmalıdır.
- 3+1 uygulamasına katılan öğrenciyi kontrol eden öğretim elemanı iş yerinde mesleki eğitimle ilgili gördüğü veya edindiği bazı olumsuzluklar olabilir. İş yeri ile iyi bir iletişimle bu olumsuzlukların ortadan kaldırılması için önlemler alınmasına çalışılmalıdır.
- İş yeri uygulaması sırasında öğrencilere ücret ödeme konusunda genel olarak bir tatminsizliğin olduğu görülmektedir. Aslında nitelikli eleman yetiştirmede iş yeri eğitim uygulamasına katılan öğrencilerin motivasyonunu yükseltmek açısından ücret konusu ihmal edilmemelidir.
- (3+1) mesleki eğitim modeline alternatif olarak turizm meslek yükseköğretim kurumlarında (2+1) iki yıl okul bir yıl iş yeri eğitim uygulaması modelinin uygulanması halinde daha verimli sonuçların elde edilmesi sağlanabilir.
- Nitelikli ara eleman yetiştirme konusunda öğretim elemanlarının da uygulama becerisine haiz, nitelikli olmalarına özen gösterilmelidir.

Bu çalışmada, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi bünyesindeki meslek yükseköğretim kurumlarının tamamında ve turizm bölümlerinde okuyup 3+1 eğitim modeline katılan öğrencilerin büyük

çoğunluğu bu uygulamanın kendilerine mesleki açıdan çok önemli katkılar sağladığını belirtmişlerdir. Bu uygulamanın ülke genelindeki üniversitelerde olmaması nedeniyle diğer üniversite öğrencilerine uygulanamaması çalışmanın en önemli kısıtlılığını oluşturmaktadır. Ancak bu modelin giderek ülke bazında yaygınlaşması halinde daha geniş öğrenci katılımları ile uygulamanın önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Kaynakça

- Atik, H. (2006). Beşeri Sermaye, Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Aydın, Ü., Oğuz, A. (2007). Teknolojik Yenilik ve Buluşçuluk İçin Türkiye Eğitim ve İnsan Kaynakları Stratejisi, içinde; 6.Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, İ.Ü İktisat Fakültesi, İstanbul.
- Arabacı, İ. B. (2011). Türkiye’de ve OECD Ülkelerinde Eğitim Harcamaları’, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 35, ss.100-112.
- Eser, K., Gökmen Ç. E. (2009). Beşeri Sermayenin Ekonomik Gelişme Üzerindeki Etkileri: Dünya Deneyimi ve Türkiye Üzerine Gözlemler. Muğla Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt 1, Sayı 2. ss. 45-46.
- Gümüş, İ. (2016). Meslek Liseleri ve Meslek Yüksekokullarındaki Öğrencilere Uygulamalı İş Yeri Eğitimle Kazandırılan Becerilerin Niteliksel Açıdan Değerlendirilmesi. Uluslararası Yükseköğretimde Mesleki Eğitim ve Öğretim Sempozyumu Çorum. ss. 304-320.
- Gürak, H. (2006). Önce Bilgili İnsan, Üretim Bilgisi (Teknoloji) ve Nitelikli Emek Üzerine. İstanbul.
- İçli, G. (2001). Eğitim, İstihdam ve Teknoloji. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı 9. ss. 67-69.
- Karagul, M. (2003). Beşeri Sermayenin Ekonomik Büyümeyle İlişkisi ve Etkin Kullanımı. Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi. No.5.
- Resmi Gazete, 2547 sayılı “Yüksek Öğretim Kanunu” 04.11.1981 tarih ve 17506 Sayılı Resmi Gazete.
- Resmi Gazete, 6111 Sayılı Kanun 13.02.2011 tarih ve 27857 Sayılı Resmi Gazete.
- Sakarya Üniversitesi Meslek Yüksekokulları İşyeri Uygulaması Eğitim Yönergesi, (2011). Sakarya.
- Ural, A., Pelit, E.(2002).Türkiye’de Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Yüksek Öğretim Örgütlerinin Örgütleniş Biçimleri. Turizm Eğitimi Konferans Workshop, 11-13 Aralık, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü Ankara. ss. 75-85.
- Üzümcü, T. P., Bayraktar, S. (2004). Türkiye’de Turizm Otel İşletmeciliği Alanında Eğitim Veren Yükseköğretim Kuruluşlarındaki Eğitimcilerin Turizm Mesleki Eğitiminin Etkisel Açıdan İncelenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması. 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Eskişehir.